

اینترنتِ هندی و قلمروی متاورس

27 بهمن 1400

دکتر صدیقه بیران، عضو هیات علمی دانشگاه

1) این روزها و در شرایطی که جهان سرگرم رمزگشایی از ابعاد و زوایای گوناگون «متاورس» (Metaverse) به عنوان فرضیه نسل بعدی اینترنت است که انسان را از محیط‌های دو بعدی فعلی وارد قلمروی مجازی سه بعدی آنلاین غیرمتمرکز و پایدار می‌کند، مردم ایران، هر روز گرفتار سرعت پایین اینترنت و سر و کله زدن با طرح‌ها و لواحي چون طرح صیانت هستند که آنها را از حقوق به حق خود محروم می‌سازد. از مردم عادی کوچه و بازار و صاحبان کسب‌وکار گرفته تا اساتید دانشگاهی، معلمان، فعالان اقتصادی و... همگی از وضعیتی که اینترنت و شبکه‌های ارتباطی داخلی به آن دچار شده‌اند، گلایه می‌کنند. این در حالی است که در ایام انتخابات همه نامزدها از ضرورت افزودن بر پهنای باند اینترنت و حفاظت از گردش آزاد اطلاعات سخن می‌گفتند و خود را نسبت به آن متعهد نشان می‌دادند. اما با پایان گرفتن موعد انتخابات، انگار همه آن وعده‌های شیرین را باد با خود برد.

2) در عصر و زمانه‌ای زیست می‌کنیم که مساله گردش آزاد اطلاعات و ارتباطات نوین، یکی از حقوق طبیعی انسان در عصر پسامدرن و فراتر از آن به شمار می‌رود و میان دولت‌ها و سیستم‌ها، مسابقه‌ای بر سر آرایه خدمات بیشتر به شهروندان به راه افتاده است. اساساً فیزیک کوانتوم به دنبال آرایه تعریف و تفسیر جدیدتری از عنصر «زمان» است تا قابلیت‌های تازه‌تری به انسان ببخشد. امروز نه تنها جوامع توسعه‌یافته و در حال توسعه به دنبال ارتقای سطح ارتباطی و اطلاعاتی شهروندان خود هستند، بلکه کشورهای که در مرحله پیشاتوسعه نیز هستند، تلاش می‌کنند مردم خود را با این مقولات نوین ارتباطی مانوس و مربوط سازند. اما متأسفانه در ایران اظهاراتی در این خصوص شنیده می‌شود که اجرای طرح صیانت، اساساً قانون نیاز ندارد و مسوولان بدون اطلاع‌رسانی عمومی قصد دارند منویات خود در خصوص محدودسازی اپلیکیشن‌های خارجی و کاهش پهنای باند اینترنت را اجرایی کنند. اخیراً صحبتی از سوی وزیر ارتباطات دولت سیزدهم شنیدم که بسیار متعجب شدم. ایشان، وضعیت اینترنت ایران را با کشوری مانند افغانستان، مقایسه می‌کردند و مبتنی بر این مقایسه تطبیقی اعلام می‌کردند که اوضاع ایران در زمینه ارتباطات، بسیار مطلوب است. اما واقع آن است که بررسی‌های میدانی نشان می‌دهد که حتی مردم کشوری مانند افغانستان نیز، دسترسی مطلوبی به اینترنت پرسرعت دارند و از این طریق تلاش می‌کنند مطالبات خود را به گوش جهانیان برسانند. مساله مهم‌تر آن است که از چه زمانی، افغانستان عنوان الگویی توسعه ارتباطی کشور ایران در نظر گرفته شده است. اگر قرار است ایران با کشوری مقایسه شود باید با کشورهای هم‌ترازی چون امارات، قطر، ترکیه، عربستان، مصر و... مقایسه شود.

3) نباید فراموش کرد که ایران یکی از کشورهای صاحب تمدن و فرهنگ در سطح منطقه و جهان است و قرن‌ها در امور و شوون مختلف، الگویی رشد و پیشرفت محسوب می‌شده است. ایران در طول تاریخ همواره الهام‌بخش رشد در جهان و منطقه بوده و افرادی که ایران را با کشوری مانند افغانستان قیاس

می‌کنند، نشان می‌دهند، هیچ درکی از تاریخ تمدن بشری ندارند. همین امروز که این یادداشت نگاشته می‌شود، بر اساس اسناد بالادستی نظام، ایران مبتنی بر سند چشم‌انداز 20 ساله می‌بایست جایگاه نخست منطقه را در حوزه‌های مختلف اقتصادی، ارتباطی، فرهنگی، تجاری و... کسب کند. اینکه تا چه اندازه به این چشم‌انداز ارایه شده، نزدیک شده‌ایم و چه اندازه از آن فاصله گرفته‌ایم، موضوعی است که محققان و پژوهشگران باید ابعاد مختلف آن را بررسی کنند، اما در حوزه ارتباطات نباید به سبک کشورهای بسته، رفتار شود. به عنوان یک استاد دانشگاه برای برگزاری کلاس‌های آنلاین، من و دانشجویانم، هر روز باید مصائب فراوانی را تحمل کنیم. زمانی تصویر هست، صدا نیست، لحظه بعد صدا وصل می‌شود اما تصویر قطع می‌شود. نهایتاً نیز تصویر و صدا باهم قطع می‌شود. شما فکر می‌کنید با یک چنین اینترنت مدل هندلی، دانشجوی این مملکت می‌تواند نظریه‌پردازی کند و ایده‌های نوین بیافریند؟

4) برای کشور و ملت بزرگی مانند ایران، یک چنین اینترنتی مایه خجالت است. البته من متوجه مشکل زیرساخت‌ها و تحریم و... هستم. اما باید توجه داشت تنها بخشی از این مشکلات به مساله زیرساخت‌ها و بخش اعظمی از مشکلات، برآمده از سیاست‌گذاری‌های اشتباه و غیرتخصصی است. برخی افراد و جریان‌های سیاسی در ایران به اشتباه تصور می‌کنند از طریق روش‌های سلبی می‌توانند از مردم حفاظت کنند. این نوع تفکرات، مردم را در شمایل طفل‌هایی می‌داند که نیازمند حمایت و حفاظت هستند. اما واقع آن است که تجربه تاریخ تمدن بشری نشان داده است که سرعت رشد و پیشرفت به اندازه‌ای است که با روش‌های سلبی نمی‌توان آن را متوقف کرد. این نوع تفکرات از زمان‌های دور، وقتی دوش حمام وارد کشور شد و جایگزین خزینه‌های قدیمی شد، جریان دارد. بعد نوبت به رادیو رسید، سپس تلویزیون، ویدیو، ماهواره و... و امروز هم اینترنت و فضای مجازی است که گرفتار یک چنین نگاه‌هایی شده است.

5) سال 73 قانونی در مجلس برای برخورد با ماهواره تصویب شد تا به زعم طرفدارانش از [فرهنگ مردم](#) صیانت شود. حدود 30 سال از تصویب این قانون گذشته، اما امروز اگر به بام ساختمان‌های ایرانی مراجعه کنید، تصویر یک‌دستی از دیش‌های ماهواره‌ای را می‌بینید که به ملت [خوراک فکری و رسانه‌ای](#) می‌دهند. [رویای محدودسازی اینترنت](#) نیز بدون تردید یک چنین سرانجامی خواهد داشت. به زودی اینترنت‌های ماهواره‌ای جایگزین سایر گونه‌های اینترنتی می‌شوند، اما در این میان حوزه‌ای که بیشترین آسیب را از روش‌های سلبی متحمل شده، توسعه کسب‌وکار، مشاغل خرد، فرهنگ، ارتباطات و... جامعه ایرانی است. ضربه‌ای که جبران تبعات مخرب آن، شاید به این سادگی‌ها مقدور نباشد. برای جلوگیری از این آسیب‌ها از همین امروز باید به فکر باشیم...